herpy

LEGUANER

Round-tailed Horned Lizard

Phrynosoma modestum

Phrynosoma modestum er et af de mindste hornfirben: en kort, rund, grå eller brun øgle på op til 7 cm fra snude til kloak, som lever på stenet, tørt terræn i det sydvestlige USA og det nordlige Mexico. Den lever mest af myrer, og netop føden gør arten ekstremt svær at holde i terrarium. Pasningen er næsten ikke dokumenteret.

Familie: Phrynosomatidae

SPECIFIKATIONER

DYRET

Voksenstørrelse	**7 cm** snude-kloak-længde
Levetid	**7-9 år**
Aktiv	**Dag**
Levevis	**Jordboende**
Biotop	**Halvørken og klippeterræn**
Sværhedsgrad	**Ekspert**

PASNING

Min. terrarie	**80 × 40 × 35 cm** L × B × H til 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**27-29 °C**
Hotspot	**38-42 °C**
Temperatur, nat	**18-22 °C**
Luftfugtighed	**20-40 %**
Vand	**Ingen vandskål**
UVB	**Nødvendig** Ferguson-zone 3
Kost	**Insekter**
Holdes	**Enkeltvis**

AVL

Formering	**Æglæggende**
Kuldstørrelse	**6-19 æg**
Kuld pr. år	**1-2**
Inkubation	**40-61 dage** ved 27-30 °C

BESKYTTELSE OG PAPIRER

CITES	**Appendiks II**
EU-bilag	**Bilag B**
IUCN	**Ikke truet (LC)**

Slægten *Phrynosoma* står på CITES liste II (siden 23.2.2023) og i EU's bilag B. Handel over EU's grænse kræver CITES-papirer, og dyrets lovlige oprindelse skal kunne dokumenteres, så få papirer med ved køb. CITES-tilladelser og -certifikater udstedes i Danmark af Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø. Arten står ikke på den danske liste over dyr, som private ikke må holde (bekendtgørelse nr. 1261 af 17.11.2015), og ikke på EU's liste over invasive arter.

Om arten

Phrynosoma modestum er et lille, kort og fladt, rundt hornfirben med korte ben og et lille hoved. På hovedet sidder en krone af horn af næsten ens længde. I modsætning til de fleste andre hornfirben mangler arten rækken af spidse skæl langs siderne. Den flader sig heller ikke ud mod jorden for at fjerne skyggen, men trækker kroppen sammen til form af en lille sten og kaster en tydelig skygge, så den ligner en rund sten mellem andre sten.

Farven følger jorden og kan skifte, så dyret passer bedre til underlaget og bedre kan regulere varmen: de fleste dyr er ensartet grå, men andre er lysebrune, rosagrå eller bleggule. Ofte er der mørke, skyggelignende pletter omkring hals og lyske og mørke bånd på halen, som er tynd og rund i tværsnit. Arten er en af de mindste i slægten og bliver op til 7 cm fra snude til kloak og knap 11 cm i alt.

Artsnavnet kommer af latin modestus, beskeden eller tilbageholdende, antagelig med henvisning til artens ringe størrelse. Arten blev beskrevet af Charles Girard i 1852.

P. modestum er et dyr for specialister. Kosten er næsten umulig at gentage, og der findes ingen dokumenteret metode til at holde arten over tid.

Udbredelse og levested

Phrynosoma modestum lever i det sydvestlige USA, i det sydøstlige Arizona, New Mexico, det vestlige Texas, Oklahoma og Colorado, og i det nordlige Mexico: Chihuahua, Coahuila, det vestlige Nuevo León, det nordøstlige Durango, det nordøstlige Zacatecas, det nordvestlige San Luis Potosí, Sonora og Aguascalientes. Der er et enkelt isoleret fund i det vestlige Tamaulipas. I Arizona lever arten i 900-1800 meters højde.

> **Oprindelig udbredelse:** USA og Mexico.

LEVESTED

Arten lever i åbent, halvtørt terræn med spredt bevoksning i Chihuahua-ørkenen og det tilstødende halvørkengræsland: dale, grusede skråninger og lave bakker. Den findes i kraftig sol på grus- og klippegrund, i tørre vandløbsbunde og mellem græstuer, ofte nær kolonier af høstmyrer og honningmyrer.

Føden er først og fremmest myrer, men arten tager også termitter, biller, sommerfuglelarver og andre insekter. Den er mest aktiv midt på formiddagen og på overskyede dage og er af og til fremme om natten. Den regulerer kropstemperaturen effektivt, men stor varme begrænser den tid, den kan være aktiv. Sent på efteråret og om vinteren ligger den i vinterhvile.

Føler den sig truet, krummer den ryggen, sænker hovedet og bliver liggende helt stille; sammen med de skyggelignende pletter på siderne får det den til at ligne en lille sten. Bliver den grebet, kan den puste sig op med luft og stikke med hornene. Hunnen lægger 1-2 kuld på 6-19 æg fra maj til juli, og de første unger kommer frem i juli.

Læs mere: Vinterhvile og årstider

Pasning

TERRARIET

Der findes meget lidt viden om pasningen af *Phrynosoma modestum*. Pasningen bygger derfor på levestedet (tørt, stenet terræn med stærk sol) og på den nærtstående og bedre kendte *Phrynosoma cornutum*. Tal, der er lånt derfra, er markeret i teksten. Også *Sceloporus undulatus* og *Sceloporus occidentalis* fra samme familie har lignende krav til sol og varme, men de er langt lettere at holde, fordi de æder almindelige foderdyr.

Et voksent dyr skal have et terrarie på mindst 80 × 40 × 35 cm (længde × bredde × højde). Arten er mindre end *P. cornutum*, og tallet er et skøn. Den bruger kun gulvet, så gulvfladen er det vigtige. Bunden er 5-10 cm løs blanding af sand, jord og grus, så dyret kan grave sig ned om natten. Indret terrariet åbent og enkelt: flade sten og et par stykker træ som solpladser og udsigtspunkter, og et par skjul. Sæt stenene fast, så de ikke skrider, når dyret graver. Terrariet skal have et tætsluttende låg, og dyret skal have ro, for arten stresses af forstyrrelser.

Læs mere: Foderdyr: hold og avl

TEMPERATUR

Arten er en solelsker og skal have en solplads, hvor overfladen når 38-42 °C, målt med et infrarødt termometer. Resten af terrariet skal være køligere, 27-29 °C om dagen, så dyret selv kan vælge, hvor længe det vil ligge i varmen. Varmelampen skal styres af en termostat, og dyret må ikke kunne røre pæren. Om natten falder temperaturen til 18-22 °C. Disse tal er lånt fra *Phrynosoma cornutum*; de er ikke målt for *P. modestum*.

Både for lidt og for meget varme er skadeligt. Er det for koldt, æder og fordøjer øglen dårligt. Er hele terrariet for varmt, graver den sig ned og kommer ikke frem. I naturen går arten i vinterhvile sent på efteråret og om vinteren. Temperatur og varighed for vinterhvile i terrarium er ikke dokumenteret, og vinterhvile må kun gives til sunde, velnærede dyr.

Læs mere: Varme og temperatur

LUFTFUGTIGHED OG VAND

Luftfugtigheden skal være lav, 20-40 %, og terrariet skal tørre helt op i løbet af dagen. Bunden må ikke være våd. Tallet er lånt fra *Phrynosoma cornutum*. Arten drikker næsten ikke af en skål. Forstøv let en til to gange om dagen på sten, så der dannes dråber, som dyret kan slikke, og lad det tørre bort igen. Et tågeanlæg, der kører to korte gange om dagen, er en god løsning.

Læs mere: Luftfugtighed, forstøvning og ventilation

LYS OG UVB

Arten er dagaktiv og tilbringer dagen i åbent sollys, så den har brug for kraftigt lys og UVB hele året. Brug et UVB-rør (Ferguson-zone 3, T5 HO 10-14 %) eller en kombineret UVB-metaldamplampe over solpladsen. Zonen er lånt fra *Phrynosoma cornutum*. Mål UV-indekset i højde med dyrets ryg, og skift lyskilden efter producentens anvisning.

Hav lyset tændt omkring 12 timer om dagen, styret af et tænd-sluk-ur. Der skal være et køligere, mere skyggefuldt sted at trække sig tilbage til. Om natten skal der være mørkt.

Læs mere: Lys og UVB

FODER

Føden er den afgørende begrænsning, og det er den, der gør arten til et dyr for eksperter. I naturen er myrer hovedføden, især høstmyrer og honningmyrer, suppleret med termitter, biller og larver. Kosten kan ikke gentages i et terrarium, og der findes ingen dokumenteret kost, der holder arten sund over tid.

Tilbyd så mange forskellige små foderdyr som muligt hver dag: bananfluer, små fårekyllinger, små melorme og små kakerlakker, drysset med et kalktilskud til myreædere. Tilbyd levende myrer, når de kan skaffes. Myrer fra naturen kan bære indvoldsorme, og de må kun samles på pesticidfri steder. Foderdyrene skal være små, og de skal have næringsrigt foder i et døgn, før de gives.

Vej dyret hver uge. Et dyr, der taber sig, får ikke nok af den rigtige føde, og så er der kun lidt at stille op. Vælg derfor kun dyr, der allerede æder i fangenskab, og undgå nyindfangede dyr.

Læs mere: Kalk, vitaminer og tilskud

ADFÆRD OG HÅNDTERING

Phrynosoma modestum er stille og rolig og lever alene. Den gør ikke meget væsen af sig og er let at overse, fordi den falder i ét med underlaget. Den stresses let, og bliver den grebet, puster den sig op og stikker med hornene. Arten er ikke et dyr til håndtering.

Hold ét dyr pr. terrarie, og sæt kun dyr sammen til parring under opsyn. Lad nye dyr falde til i ro, og håndtér dem kun, når det er nødvendigt.

Avl

KØNSMODENHED OG KØNSBESTEMMELSE

Alder og størrelse ved kønsmodenhed er ikke dokumenteret for *Phrynosoma modestum*, og det samme gælder sikre ydre kendetegn for køn. Levetiden er heller ikke dokumenteret; boksens 7-9 år er lånt fra *Phrynosoma cornutum*. Brug kun fuldvoksne dyr i godt huld til avl.

PARRING

Parringen er ikke dokumenteret i terrarium. I naturen yngler arten i forsommeren, efter vinterhvilen. Hvordan parring sættes i gang i et terrarium, er ikke kendt, og arten kan næppe regnes for en art, der formeres i fangenskab. Sæt kun et par sammen i en kort periode og under opsyn, og tag hannen ud igen efter parringen.

ÆGLÆGNING OG KULD

Hunnen lægger 1-2 kuld om året fra maj til juli, hvert på 6-19 æg. Til æglægningen skal hun have en kasse eller et hjørne med mindst 25 cm dyb, let fugtig sandjord. Uden et egnet sted kan hun holde æggene tilbage, og det kan blive livstruende.

INKUBATION

Rugetid og -temperatur er ikke dokumenteret for arten; i naturen kommer de første unger frem i juli. Tallene i boksen, 40-61 dage ved 27-30 °C, er lånt fra *Phrynosoma cornutum* og *Sceloporus undulatus*. Æggene flyttes forsigtigt uden at blive vendt til let fugtig vermiculit eller perlit, så de hverken tørrer ud eller bliver våde.

OPDRÆT AF UNGER

Opdræt af unger er ikke dokumenteret. Hos *Phrynosoma cornutum* æder nyklækkede unger kun små myrer, og opdrættet er det sværeste trin. Tilbyd bananfluer, små myrer og andre små foderdyr dagligt, drysset med kalk, i et lille terrarie med løs bund, solplads og UVB.

Sundhed og typiske fejl

De fleste sygdomme skyldes fejl i føden eller i opsætningen. De typiske problemer er:

- Afmagring og sult. Er foderet ikke i orden, taber øglen sig langsomt og dør. Det er den hyppigste årsag til tab, især hos dyr fra naturen.
- Kalkmangel og knogleskørhed (metabolisk knoglesygdom) ved for lidt UVB og kalk. Det giver bløde kæber, krumme ben og rystelser.
- Stress ved for lidt skjul eller for lidt ro.
- Indvoldsorme og mider, især hos dyr fra naturen. Få en afføringsprøve undersøgt, og tjek huden.
- Hudskifteproblemer ved for tør luft.
- Forbrændinger fra ubeskyttede varmelamper.

Et sundt dyr er årvågent, har klare øjne og en fyldig krop. Vej dyret regelmæssigt, for et pludseligt vægttab er ofte det første tegn på sygdom. Søg en dyrlæge med erfaring i krybdyr, hvis dyret taber sig, ikke spiser, er slapt eller har hævelser i kæben.

Læs mere: Typiske sygdomme og tegn på sygdom

Spørg altid dine kloge bekendte

Vejledningen er et godt sted at begynde, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskellige, og meget af det vigtigste lærer man af dem, der har holdt arten i årevis. Tal med en avler, en erfaren holder eller en dyrlæge med forstand på krybdyr og padder, før du anskaffer dyret - og igen, hvis noget ser forkert ud.